

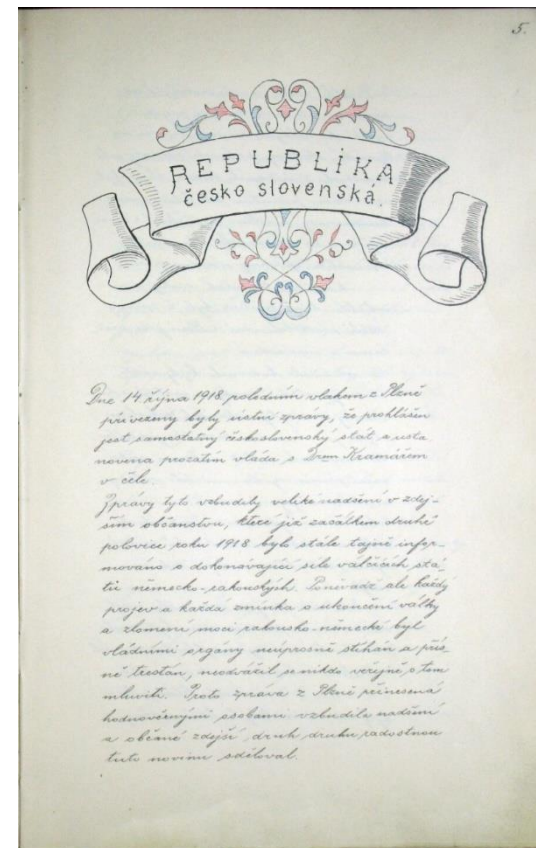
PROJEKT „ZA HUMNY JE... HISTORIE“

Anotace: Žáci uplatní své znalosti o významných událostech a meznících moderních dějin (např. Říjen 1918, Březen 1939, Květen 1945, Únor 1948, Srpen 1968, Listopad 1989) a konfrontují je s „mikrohistorickým“ pohledem pramenů vzniklých na lokální úrovni (kroniky). Zjišťují, čím se průběh událostí v konkrétním místě a jejich zaznamenání liší od oficiálního narativu a v jakých ohledech naopak souzní. Jinou možností je vytvoření paralelní časové osy určité události v celorepublikovém/evropském/světovém kontextu (na základě učebnice, encyklopedické literatury, datových příruček apod.) se zaznamenáním průběhu v místě bydliště/školy. Zároveň je třeba mít na paměti, že prameny (a kroniky zvláště) reflektují poměry v době svého vzniku, a nepodléhat jejich dobové rétorice.

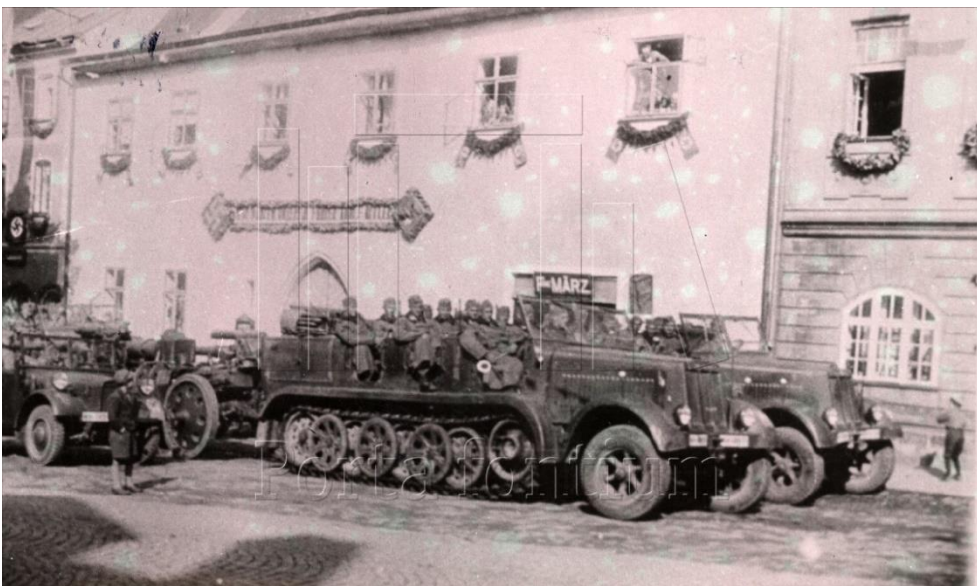
Jindřichovice, nemocnice zajateckého tábora z let 1915–1918. [SOka Sokolov, fond Soudobá dokumentace, sign. SD125; online: <https://www.portafontium.eu/iipimage/30840173>]

Nepomuk, úvod kronikářského zápisu o průběhu říjnových událostí roku 1918 ve městě. [SOka Plzeň-jih, fond Archiv města Nepomuk, kronika města 1918–1934, s. 5; online: <https://www.portafontium.eu/iipimage/30560153>]

Cíle a očekávané výstupy projektu:

Žáci samostatně či ve skupinkách vyhledávají informace v literatuře (učebnice, encyklopedie, datové příručky apod.) a následně k nim dohledávají odpovídající záznamy v digitalizovaných archivních pramenech (kronikách) z místa bydliště/školy. Získané informace poté třídí, hodnotí a za moderace učitele provádějí jejich vzájemnou konfrontaci. Na základě srovnání výkladu událostí optikou tzv. „velkých dějin“ a z pohledu dění v konkrétní lokalitě formulují vlastní závěry, směřující k poznání, že historie není pouze ozvěnou časově i místně vzdálených událostí, ale naopak na ni lze pohlížet jako na souhrn drobných každodenních dějů. Zároveň se seznamují s historií své obce, jejími prameny a osobnostmi a v neposlední řadě si upevňují a prohlubují povědomí o dějinných událostech, probíraných ve standardních hodinách dějepisu. V dalším plánu může (u starších studentů) dosažené poznání vést k uvědomění si limitů vypovídací schopnosti historických pramenů, odrážejících vždy – zvláště v případě pramenů narativních – tak či onak dobu svého vzniku, a v důsledku k obezřetnému přístupu k informačním zdrojům obecně. Nakonec žáci s použitím adekvátních nástrojů vytváří výstup pro prezentaci výsledků své práce spolužákům nebo širšímu spektru zájemců z řad ostatních žáků školy, vyučujících, rodičů a obecně zainteresované veřejnosti.

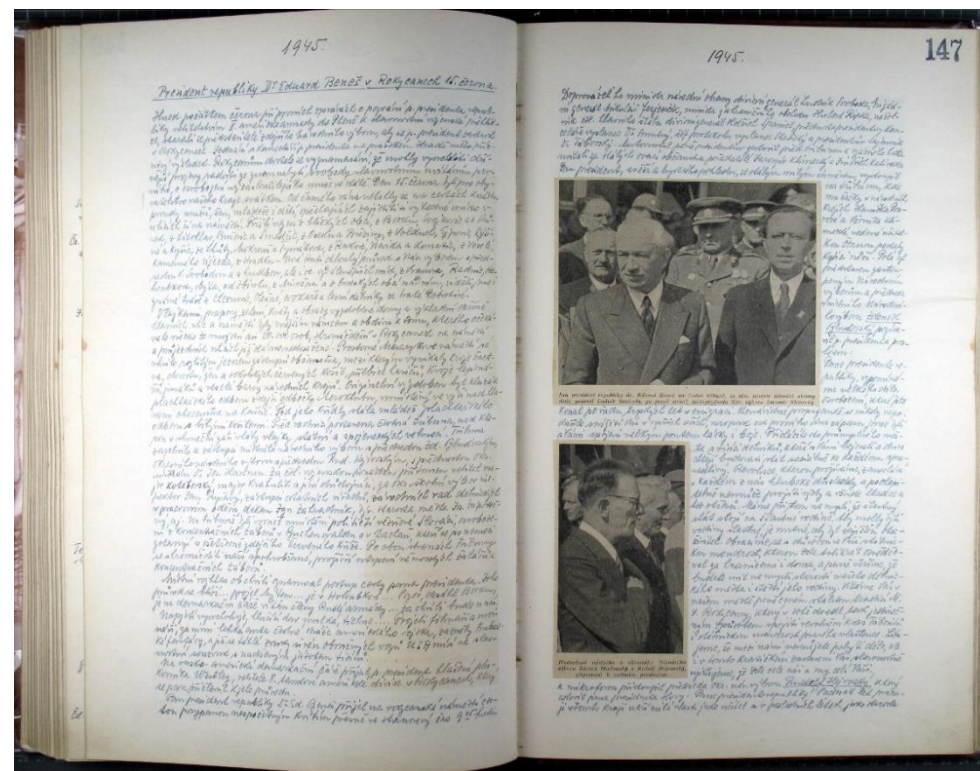

Horní Slavkov, obsazení Sudet německou armádou, 4. 10. 1938. [SOka Sokolov, fond Soudobá dokumentace, sign. SD90; online: <https://www.portafontium.eu/iipimage/30840138>]

Produkt projektu: Jako nejvhodnější forma prezentace výsledků projektu se jeví referát (ppt prezentace) či série referátů, uspořádaných do formátu konference s následnou moderovanou diskusí. Alternativou může být panelová diskuse či workshop, vše za účasti auditoria a v ideálním případě i pamětníka a/nebo odborníka (historika, archiváře) na danou problematiku. Mluvené projevy žáků, doplněné adekvátním grafickým doprovodem (dobové fotografie, výňatky z kronik apod.), mohou doprovázet tištěné materiály (postery, informační panely), vystavené v konferenční místnosti, společných prostorách školy nebo na vhodném veřejném prostranství, a to i v následujících týdnech/měsících po konání akce. Tematická výstava je tedy další možnou formou prezentace výsledků projektu. V méně náročné verzi se nabízí možnost zpracování časové osy, kde jedna linie sleduje průběh určité události moderní historie z perspektivy „velkých dějin“ a paralelně probíhající druhá linie zaznamenává vývoj na místní úrovni, jak se jej žákům podařilo rekonstruovat na základě poznatků z kronik. Součástí časové osy jsou opět dobové fotografie a k její prezentaci se rovněž hodí spo-

lečné prostory školy (typicky chodby) či přilehlá veřejná prostranství (např. oplocení školního pozemku směrem do ulice). Náročnější verzi (zejména po technické stránce) může být výroba audio/videodokumentu s využitím výpovědí pamětníků a promluv odborníků, případně dobových filmových záběrů či televizních pořadů.

Integrace předmětů: Český jazyk a literatura (studijní práce s textem, formulace vlastních textů a jejich převedení do formy mluveného projevu, vedení diskuse), Informační a komunikační technologie (práce s internetem, textovými a obrázkovými editory, kritické posuzování informací z různých informačních zdrojů), Dějepis (orientace ve významných historických událostech, přehled o dějinách

Rokycany, kronikářský zápis o návštěvě prezidenta Edvarda Beneše ve městě 15. 6. 1945. [SOka Rokycany, fond Městský národní výbor Rokycany, kronika města 1938–1947, fol. 146v–147r; online: <https://www.portafontium.eu/iipimage/30760267>]

obce a jejich osobnostech, budování vztahu k místnímu prostředí, práce s historickými prameny, komparace rozdílných historických výkladů, vnímání událostí z různých časových a prostorových perspektiv), Člověk a svět práce – využití digitálních technologií (práce s audio/videotechnikou), Výtvarná výchova (grafické zpracování tištěných nebo digitálních materiálů).

Realizace projektu:

1. fáze – motivace: Učitel vede s žáky dialog obecně o významu zkoumání historie, o vztahu mezi „velkými dějinami“ a děním na lokální úrovni a o proměnlivosti vnímání a interpretace historických událostí z aktuálního pohledu a s delším časovým odstupem. Poté plynule přejde k situaci v obci a zjišťuje, jaké je mezi

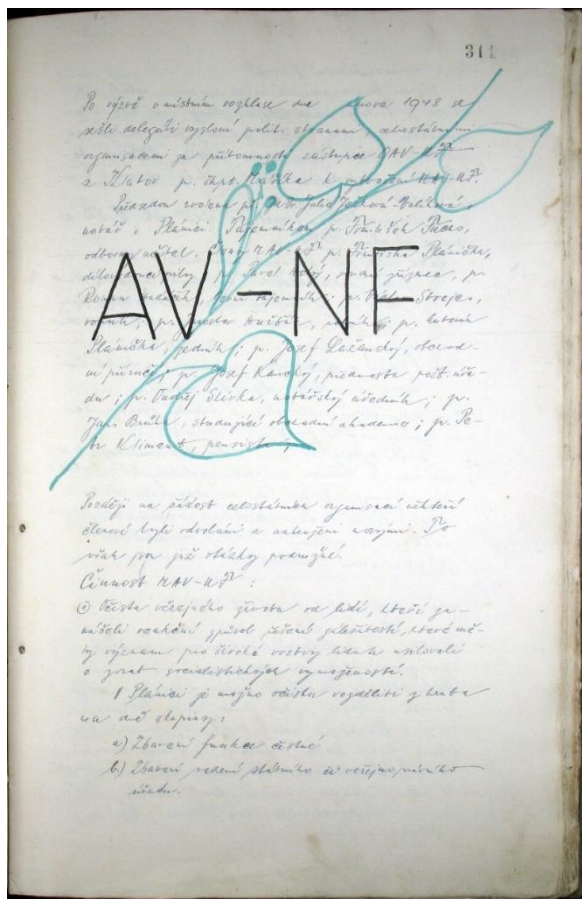
žáky povědomí o místním průběhu určité významné dějinné události, jíž se žáci zabývali v předchozích hodinách dějepisu. Při té příležitosti si s žáky připomene základní faktografii.

Plánice, kronikářský záznam s popisem únorových událostí roku 1948 ve městě. [SOKA Klatovy, fond Archiv města Plánice, kronika města (1868) 1924–1949, s. 311; online:

<https://www.portafontium.eu/iipimage/30460216>]

2. fáze – mapování a třídění: Učitel nastíní metodický postup pro získání, vyhodnocení a zpracování relevantních informací o konkrétní historické události, přičemž výklad látky

v učebnicích je vhodné doplnit o poznatky z další literatury (encyklopedie, datové příručky, sbírky dokumentů apod.). Žáci si rozdělí úkoly a poté samostatně nebo ve skupinkách vyhledávají informace, jež dále třídí a vyhodnocují z hlediska jejich vztahu k významu a charakteru události, její chronologii, zúčastněným osobnostem apod. Následně učitel žáky seznámí s digitalizovaným pramenem (kronikou), pojednávajícím o průběhu události v místním kontextu. Pozornost věnují zejména osobě autora, je-li v úvodu kroniky představena, a období, z něhož kronika pochází. Podstatné přitom je, zda byla pojednávána událost do kroniky zaznamenána bezprostředně, anebo až s delším časovým odstupem (retrospektivně). Poté se žáci pokoušejí v kronice vyhledat pasáže vztahující se ke zkoumané události, tyto pasáže informačně vytěžit a získané informace systematicky utřídit (chronologie, osobnosti, přesná lokace událostí v rámci obce – ulice, náměstí apod.). Pro doplnění informační základny lze uvažovat také o významu svědectví pamětníků.

Cheb, podpisová akce proti srpnové okupaci vojsky Varšavské smlouvy, 22. 8. 1968. [SOKA Cheb, fond Městský národní výbor Cheb, příloha ke kronice města 1968, č. 59; online: <https://www.portafontium.eu/iipimage/30260051>]

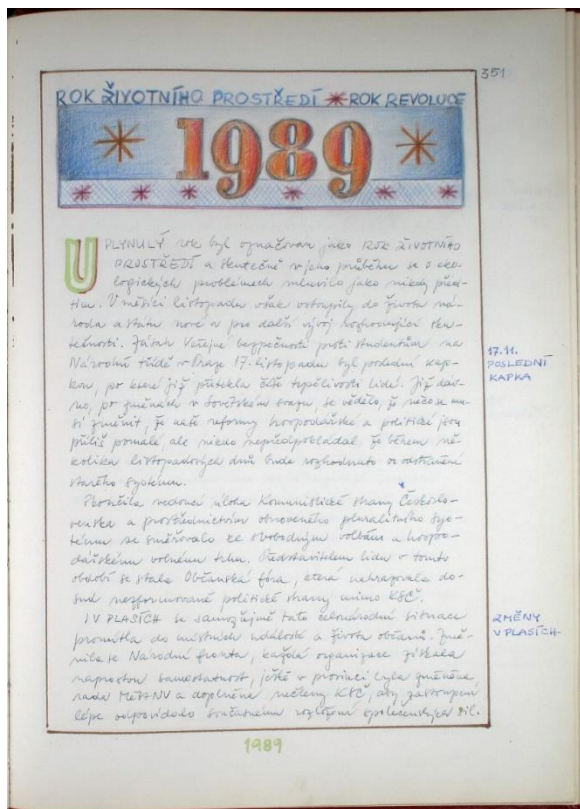
3. fáze – řešení projektového úkolu: Žáci pod vedením učitele ve skupinkách porovnávají poznatky o historických událostech, jež získali z literatury, s vlastními zjištěními učiněnými nad stránkami místní kroniky. Snaží se postihnout shodné a naopak protichůdné rysy průběhu události na celostátní a na lokální úrovni, pojmenovat specifika místního vývoje a rozpoznat interakce, k nimž během události docházelo mezi centrem dění a periferiemi. V neposlední řadě se mohou soustředit i na dikci prameny (kroniky) a pokusit se rozklíčovat dobově podmíněné souvislosti, jež ovlivnily výsledné vyznění reflexe zkoumané události. Ve větších či menších kolektivech žáci formulují závěry a následně vytvářejí projek-

tové výstupy vhodné k jejich prezentaci (časová osa, poster, informační panel, referát). Pokročilejší verze řešení projektu vybízí k uspořádání konference/panelové diskuse/workshopu za účasti širšího auditoria, případně i externích účastníků (pamětníků či odborníků), v diskusi s nimiž mohou žáci ověřovat relevanci svých závěrů a konfrontovat je s dalšími pohledy. Taková akce je však závislá kromě jiného i na dobrých organizačních schopnostech. Podobně systematický přístup vyžaduje i tvorba audio/videodokumentu (s důrazem na technickou stránku věci).

4. fáze – produkt projektu: Vlastní realizace probíhá v závislosti na zvolené formě prezentace výsledků od relativně snadného zpracování časové osy a jejího vystavení na veřejně přístupném místě přes náročnější organizaci diskusního setkání až po technicky sofistikovanou tvorbu dokumentárního pořadu v audio/videoformátu.

5. fáze – reflexe: Žáci mezi sebou nebo v pracovních skupinách hodnotí pod učitelovou supervizí průběh řešení a výsledky projektového úkolu. Kromě sdělení základních dojmů a pocitů se snaží formulovat přínosy, které pro ně osobně práce na projektu měla, ať již z hlediska předmětu studia (získání nových poznatků, nahlédnutí velkých dějinných momentů novou optikou skrze dění v dobře známém prostředí, zkušenost práce s autentickými historickými prameny, byť v digitální formě, nutnost kritického přístupu k informačním zdrojům), nebo z širšího pohledu osobnostního rozvoje (zkušenost s realizací a organizačním zajištěním náročného úkolu včetně přijetí zodpovědnosti za jeho zdárné vyřešení). V dalším kroku lze hodnotit dopad projektu na zainteresovanou veřejnost sledováním reakcí (ideálně získáním zpětné vazby formou dotazníku, ankety apod.) návštěvníků výstavy, auditoria na konferenci/panelové diskusi/workshopu či posluchačů/diváků audio/videodokumentu.

Okruhy digitalizovaných archivních pramenů: Kroniky obecní, farní, spolkové, školní (dobově podmíněný výklad o historických událostech a zachycení jejich konkrétního průběhu v obci); fotografie (fotodokumentace průběhu historických událostí v obci, zachycení dobové atmosféry, míst a osobností spojených s událostí).

Plasy, úvod kronikářského zápisu o průběhu listopadových událostí roku 1989 ve městě. [SOKA Plzeň-sever, fond Městský národní výbor Plasy, kronika města 1979–1989, s. 351; online: <https://www.portafontium.eu/iipimage/30660021>]

Výběr z literatury: Adamová – Mates 2000¹; Antonín et al. 2008²; Cuhra et al. 2006³; Čapka 2010⁴; Čapka 2020⁵; Dejmek et al. 2018⁶; Emmert 2012⁷; Emmert 2019⁸; Churaň et al. 1998⁹; Kárník 2017¹⁰; Kárník 2018a¹¹; Kárník 2018b¹²; Klimek 2002¹³; Klimek 2014¹⁴; Kuklík – Gebhart 2007¹⁵; Pánek – Tůma et al. 2008¹⁶; Pernes 2008¹⁷; Randák et al. 2013¹⁸; Veselý (ed.) 2005¹⁹; Veselý (ed.) 2012²⁰.

Internetové zdroje: Porta fontium – Bavorsko-česká síť digitálních historických pramenů²¹; Dějepis v 21. století²²; Moderní dějiny – Vzdělávací portál pro učitele, studenty a žáky²³; Muzeum paměti XX. století²⁴; Paměť národa²⁵; Ústav pro studium totalitních režimů²⁶; Wikipedie – Otevřená encyklopedie²⁷.

Karlovy Vary, projev prezidenta Václava Havla před hotelem Thermal, 10. 3. 1990. [SOkA Karlovy Vary, fond Městský národní výbor Karlovy Vary, příloha ke kronice města 1990, nečísł.; online: <https://www.portafontium.eu/iipimage/30360155>]

¹ Adamová, Karolína – Mates, Pavel. *České dějiny v datech 1945–1999*. Praha: Linde, 2000.

² Antonín, Robert et al. *Encyklopedie českých dějin. Osobnosti, fakta a události, které utvářely naši historii*. Praha: Reader's Digest Výběr, 2008.

³ Cuhra, Jaroslav – Ellinger, Jiří – Gjuríčová, Adéla – Smetana, Vít. *České země v evropských dějinách. Díl čtvrtý (od roku 1918)*. Praha – Litomyšl: Paseka, 2006.

⁴ Čapka, František. *Dějiny zemí Koruny české v datech*. Praha: Libri, 2010⁴.

⁵ Čapka, František. *Dějiny v datech II. Politika, hospodářství, kultura zemí Koruny české a světa v souběhu. Od nástupu Habsburků do současnosti (od roku 1526 do 2019)*. Praha: Euromedia Group, 2020.

⁶ Dejmek, Jindřich et al. *Československo. Dějiny státu*. Praha: Libri, 2018.

⁷ Emmert, František. *Průvodce českými dějinami 20. století*. Brno: Clio, 2012.

⁸ Emmert, František. *Moderní české dějiny*. Praha: Mladá fronta, 2019.

⁹ Churaň, Milan et al. *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*. (2 sv.) Praha: Libri, 1998².

¹⁰ Kárník, Zdeněk. *České země v éře První republiky. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929)*. Praha: Libri, 2017³.

¹¹ Kárník, Zdeněk. *České země v éře První republiky. Československo v krizi a v ohrožení (1930–1935)*. Praha: Libri, 2018².

¹² Kárník, Zdeněk. *České země v éře První republiky. O přežití a o život (1936–1938)*. Praha: Libri, 2018².

¹³ Klimek, Antonín. *Velké dějiny zemí Koruny české XIII. 1918–1929*. Praha – Litomyšl: Paseka, 2002.

¹⁴ Klimek, Antonín. *Velké dějiny zemí Koruny české XIV. 1929–1938*. Praha – Litomyšl: Paseka, 2014.

¹⁵ Kuklík, Jan – Gebhart, Jan. *Velké dějiny zemí Koruny české XV/a-b. 1938–1945*. (2 sv.) Praha – Litomyšl: Paseka, 2007.

¹⁶ Pánek, Jaroslav – Tůma, Oldřich et al. *Dějiny českých zemí*. Praha: Karolinum, 2008.

¹⁷ Pernes, Jiří. *České dějiny v datech*. Praha: Albatros, 2008³.

¹⁸ Randák, Jan et al. *Osobnosti českých dějin*. Praha: Knižní klub, 2013.

¹⁹ Veselý, Zdeněk (ed.). *Dějiny české politiky v dokumentech*. Praha: Professional Publishing, 2005.

²⁰ Veselý, Zdeněk (ed.). *Dějiny českého státu v dokumentech*. Praha: Professional Publishing, 2012³.

²¹ Online: <https://www.portafontium.eu/> [cit. 30-03-21].

²² Online: <http://www.dejepis21.cz/dejepis-v-21-stoleti> [cit. 06-12-21].

²³ Online: <https://www.moderni-dejiny.cz/> [cit. 29-07-21].

²⁴ Online: <https://www.muzeum20stoleti.cz/> [cit. 30-07-21].

²⁵ Online: <https://www.pametnaroda.cz/cs> [cit. 30-07-21].

²⁶ Online: <https://www.ustrcr.cz/> [cit. 29-07-21].

²⁷ Online: <https://cs.wikipedia.org/> [cit. 29-07-21].